

LA NIT DE SANT JOAN

El foc ha estat sempre un símbol en la història de la humanitat. Els pobladors primitius dels països mediterranis i europeus veneraven les forces de la natura – entre elles el sol i el foc – mitjançant cultes i celebracions diverses. Una d'aquestes celebracions ancestrals, tramesa de generació en generació al llarg de molts segles, és la tradició de les fogueres de la nit de Sant Joan; amb ella els primers pobladors de les nostres comarques festejaven la nit més curta de l'any, això que avui, més científicament, anomenem el solstici d'estiu.

Aquestes celebracions ens han arribat avui amb uns lleugers canvis pel que fa al seu simbolisme. Si bé era una festa comuna a tot Europa, actualment només se celebra en alguns indrets aïllats. Podem dir que el nostre poble ha estat l'únic que l'ha sabuda conservar de manera conjunta. La superposició de les diverses cultures que han anat mantenint aquesta tradició, la més notable de la comunitat catalana, ha transformat aquelles celebracions prehistòriques en els Focs de Sant Joan actuals.

Des de fa molts segles, doncs, s'ha celebrat aquesta diada – la vetlla, la matinada i el dia de Sant Joan – arreu de les comarques dels Països Catalans, des de les terres entrades d'Aragó fins a les illes Balears i Pitiüses. No és gens casual que encara avui les festes majors de les poblacions més extremes del nostre país (Perpinyà, Alacant i Ciutadella) coincideixin amb el dia de Sant Joan i que tota la seva festa giri entorn del foc.

Els noms dels Focs de Sant Joan, segons les èpoques i els indrets, han estat, i encara són, molt diversos: falles, focs, fogueres, foguerades, faies, festers, faites, llamarides, gales i galedes. El nom més antic és el de falles, i els seus seus portadors, fallaires. Encara avui és possible trobar testimonis vius d'aquests fallaires al poblet d'Isil, a la vall d'Àneu (Pallars Sobirà). A començaments de segle hi havia molts més poblets a les valls pirinenques que mantenien aquesta tradició.

Aquesta diada ha donat origen a un gran nombre de pràctiques i creences màgiques que prenen vigència la nit i la matinada de Sant Joan. Algunes d'aquestes pràctiques vénen d'antigues supersticions, d'altres, en canvi, són posteriors a la cristianització de la festa. Entre aquestes pràctiques trobem els pactes, l'ús d'unes herbes determinades, les dites, danses, cançons, versets, les pràctiques fetes en el foc o damunt les seves cendres, peticions i desigs, invocacions i conjurs, l'ús d'una aigua concreta o la de la rosada, menjars diversos – coques i altres dolços, vins i licors – ofrenes i altres cerimònies profanes i religioses, com processons, comparses, oracions, aplecs, juguesques, etc. També cal assenyalar la diversitat de formes i de composició de les fogueres.

Reculant ja en la nostra història trobem que la primera gran etapa que els Focs de Sant Joan han de superar és la romanització. Tot i el seu enfrontament amb les tribus dels ilergets, comandades per Indibil i Mandoni, un cop derrotades i sotmeses les tribus del país els romans deixaren fer la seva vida als nadius. La romanització, doncs, no es manifesta plenament fins a l'any 500 de la nostra era, quan passem a ser un poble llatí (més aviat en l'alta cultura que no pas en els costums del poble). Cal pensar que en aquesta situació els pobles no tingueren gaires dificultats per mantenir les seves tradicions.

L'any 680, però, el Concili de Constantinoble decretà la prohibició de totes les pràctiques i supersticions paganes i, entre elles, les fogueres del solstici d'estiu. Aquest fou el primer gran entrebanc conegut que hagueren de superar els Focs de Sant Joan. El poble, però, va continuar fent les seves fogueres; fóra interessant de conèixer com s'ho devien fer aquells homes en una època en la qual la influència de l'església era cabdal. És fàcil suposar que és en aquest moment històric que la festa es cristianitza.

Els sarraïns, que havien envaït les nostres contrades a partir del 717, deixaven practicar les creences i costums populars en els indrets on foren ben rebuts. D'aquesta manera, els nostres focs van poder continuar practicant-se, potser, fins i tot, amb la participació dels sarraïns. Hi ha una cançó, llegendària, que parla

d'aquesta etapa històrica. Aquesta cançó, que encara es cantava a començaments del segle VIII, diu així:

*Lo dia de Sant Joan
és dia d'alegria,
fan festa els cristians
i els moros de moreria.*

Durant tota l'edat mitjana els focs continuen celebrant-se, com sempre, a pagès, a viles i ciutats; els seus grans impulsors foren els gremis.

Uns segles més tard, amb la pèrdua de la Catalunya Nord – antics comtats del Rosselló i la Cerdanya – a favor de l'Estat francès (1659), els Focs de Sant Joan prenen el caire de senyal d'identitat catalana que han continuat mantenint fins avui.

A principis del segle XVIII, amb l'ocupació de la resta dels Països Catalans per les tropes francocastellanes de Felip V comporta, junt amb l'abolició de les institucions d'autogovern i la prohibició de l'ús públic de la llengua, la marginació de totes les nostres tradicions, la celebració pública de les quals fou prohibida.

Tot i les prohibicions, però, les fogueres continuen encenent-se quan arriba la vigília de Sant Joan. Aquesta situació dura fins a l'any 1761, en què el capità general, marquès de Mina, comença a autoritzar les festes populars. Un any abans s'havia presentat al rei Carles III el "Memorial de Greuges", que entre altres coses denunciava la violació dels costums més lloables per funcionaris portats de fora així com la introducció de tradicions estrangeres.

Amb l'arribada de la renaixença, que cercava els signes d'identitat del nostre poble, s'inicia la recuperació d'aquesta festa. El 1885 mossèn Cinto Verdaguer enalteix els focs i els fallaires en el seu poema "Canigó". Altres poetes també ho fan: Maragall, Girbal i Jaume, Duran i Tortajada, Garcés, etc.

Ja en una època més moderna, viva en el record de molta gent, el 1933 excursionistes, estudiants i molts altres ciutadans donen un sentit de comunitat als Focs de Sant Joan i encenen fogueres a totes les viles i a les muntanyes més importants, com a senyal

d'inici del retrobament d'una comunitat.

Acabada la guerra d'Espanya torna a produir-se un replegament de tot el que ens identifica com a poble, i amb prou feines són permeses aquelles tradicions que no porten problemes, és a dir, les més buides de contingut. Així, els Focs de Sant Joan es converteixen en l'ocasió anual de cremar fustots vells i la revetlla, o bé es fa en la intimitat familiar, o bé resulta mancada de contingut cívic i cultural. D'uns anys ençà, però, hem assistit a un despertar de la nostra consciència col·lectiva i això ha significat un reviscolament de totes les nostres tradicions, entre elles, no cal dir-ho, la celebració de l'antic solstici d'estiu. La nit de Sant Joan torna a ser la nit de foc i de misteri que havia estat sempre.

LA FLAMA DEL CANIGÓ

L'any 1955 Francesc Pujades, vilatà d'Artes de Tec (Vallespir, Catalunya Nord), portat pel seu entusiasme pel Canigó i inspirat pel poema de mossèn Cinto Verdaguer, tingué la iniciativa d'encendre els Focs de Sant Joan en la pica d'aquesta muntanya i des d'allà repartir la seva flama per totes les contrades de la nostra terra. S'iniciava així la renovació d'aquesta mil·lenària tradició; de nou les fogueres prenen un sentit col·lectiu.

El nou costum pren una gran força en poc temps, de tal forma que avui és pràcticament impossible trobar una sola foguera a Catalunya Nord que no sigui encesa amb la Flama del Canigó. L'any 1966 el foc creua per primera vegada la duana i arriba a Vic. Són èpoques ben difícils, sovint de clandestinitat. A poc a poc la xarxa es va estenent i el foc, escampat per tot el Principat, i poc més tard arribà al País Valencià.

El 22 de juny, com cada any, un grup d'excursionistes del Cercle de Joves de Perpinyà agafarà el foc que des de 1955 resta encès al Museu de la Casa Pairal de Perpinyà i pujaran al cim del Canigó; passaran la nit vetllant la Flama i, a trenc d'alba, iniciaran el descens perquè la Flama arribi a tots els pobles i ciutats dels Països Catalans a temps d'encendre les

fogueres de la nit de Sant Joan.

No hem d'oblidar que el diumenge abans de Sant Joan se celebra l'aplec del Canigó, trobada que té per finalitat pujar al cim del Canigó (2.784 metres) feixos de llenya portats per gent de les més diverses contrades del nostre país. Aquests feixos serviran per encendre la foguera que, la nit de sant Joan, cremarà dalt del cim, de la qual s'agafarà foc nou per ser retornat al Museu de la Casa Pairal.

La Flama del Canigó és rebuda pel Parlament de Catalunya, ajuntaments, consells comarcals i entitats

culturals i esportives, i enguany també per la CUCA dels Hostalets de Pierola amb la col·laboració del propi Ajuntament, la Comissió d'Esports i l'Escola de Música dels Hostalets.

Cal, doncs, que aquesta Flama del Canigó arribi i es mantingui arreu dels Països Catalans, i que aquest Foc de Sant Joan perduri com a símbol d'esperança i de germanor d'una comunitat que vol i necessita recuperar plenament el seu sentit de Pàtria, socialment justa, políticament lliure, econòmicament pròspera i culturalment digna.

ACTES DE SANT JOAN 2010

23 de juny 2010

18h Placeta del Dr. Conde. Sortida de corredors cap a Masquefa. Tothom que ho desitji, pot venir a buscar el foc a Masquefa. A les 19h recolliran el foc a Masquefa i tornaran corrents per camins. Arribada a la placeta amb la rebuda de les gralles de l'Aula de Música. A continuació, recorregut de la flama pels carrers del poble, amb nens i voluntaris, amb final a la Placeta on hi haurà un petit concert de música catalana, es farà la lectura del manifest de la Flama d'enguany i es farà lliurament a l'Ajuntament de la moció per declarar Sant Joan com a Festa Nacional dels Països Catalans. L'acte finalitzarà amb l'encesa del foc de Sant Joan i el cant de l'himne nacional. En acabar, hi haurà tast de coca i cava. Tothom que ho vulgui podrà agafar la Flama per endur-se-la a casa. Organitza Associació CUCA, amb la col·laboració de la Comissió d'Esports i l'Ajuntament dels hostalets de Pierola.

21h Casal de la Gent Gran. Sopar i revetlla de Sant Joan. Sopar i ball de revetlla amb el grup Moncayo. Organitza l'Associació de la Gent Gran dels Hostalets de Pierola.

22h Bar del Casal Català. Revetlla de Sant Joan. Sopar amb menú de Sant Joan. Després del sopar, cap a les 24h, música i bon ambient per viure una nit de revetlla al Bar del Casal Català.

27 de juny 2010

19h Casal Català. Espectacle infantil. La companyia deParranda presenta l'espectacle **Revetlla!!! Tot el que passa en les nits anteriors a una data assenyalada.** Una proposta divertida i entretinguda per a tota la família. Entrada gratuïta, limitada a l'aforament de la Sala (300 persones). Organitza la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament dels Hostalets de Pierola.

PROGRAMA SANT JOAN 2010

23 juny

La flama del Canigó arriba als Hostalets
Nit de revetlles

27 juny

Espectacle infantil

Ajuntament
dels Hostalets de Pierola